

Cuvinte cheie: Transilvania, bronz târziu, Hallstatt, celturi, depozite de bronzuri.

Schlüsselwörter: Siebenbürgen, Spätbronzezeit, Hallstatt, Tüllenbeile, Bronzedepot

În anul 1986, Muzeul Național din Budapesta a achiziționat o parte însemnată a colecției de antichități, ce a aparținut lui Endre Orosz (1871-1945), importantă personalitate a arheologiei transilvănene de la sfârșitul secolului XIX și primele decenii ale secolului XX, autor a numeroase studii, în care și-a valorificat cercetările efectuate în mai multe stațiuni preistorice (Gura Baciului, Gherla, Apahida, Cheile Turzii etc.) sau a publicat repertorii de descoperiri, menționând și unele dintre piesele propriiei colecții¹.

În lotul de artefacte ajuns la Budapesta se află, pe lângă ceramică și obiecte de piatră, și un număr relativ mare de piese de cupru și bronz. Dintre acestea din urmă, prezint în articolul de față celturile ce aparțin unui mic depozit, precum și alte cinci celturi², toate descoperite în localități din județul Cluj³:

1. Celt de tip transilvănean (lung. 13,4 cm, greutate. 440 g). Patina verde închis, pe alocuri căzută, culoarea metalului negricioasă. Nr. inv. 86. 13. 52. Fig. 1, 1; 2, 1. Descoperit la Așchileu Mare.

2. Celt de tip transilvănean (lung. 14,3 cm, greutate. 450 g). Taișul puternic deteriorat, îi lipsește și o mică porțiune dinspre una dintre laturile înguste, turnare greșită la tortiță. Patina verde închis, pe alocuri căzută, culoarea metalului negricioasă. Nr. inv. 86. 13. 51. Fig. 1, 2; 2, 2. Descoperit la Așchileu Mare.

3. Celt cu plisc (lung. 11 cm, greutate. 190 g). Secțiunea ovală, pliscul puternic dezvoltat. Patina negricioasă. Pe piesă se păstrează o etichetă cu înscrisul „444”. Nr. inv. 86. 13. 56. Fig. 1, 3; 2, 7. Descoperit în hotarul localității Jucu de Jos înainte de 1903, an în care piesa, achiziționată de la un fierar, a ajuns la colecționar⁴.

4. Celt cu manșonul găurii de înmănușare drept și îngroșat (lung. 11,1 cm, greutate. 270 g). Corpul mult lățit înspre taișul convex, puternic deteriorat. Ornamentat sub manșon cu trei nervuri orizontale, de cea mai de jos atârând două motive în formă de V, înscrise unul în altul. Cusăturile de turnare de pe laturile înguste au fost cizelate, urma lor rămânând clar vizibilă. Patina verde închis. Pe piesă se păstrează eticheta cu înscrisul „Sinfalva 362”. Nr. inv. 86. 13. 57. Fig. 1, 4; 2, 3. Celtul aparține depozitului descoperit la Cornești în anul 1898, în punctul *Várfalvi alsó-láb* și i-a fost dăruit colecționarului de către I. Dindár, proprietarul locului unde a ieșit la iveală depozitul⁵.

5. Celt miniatural cu manșonul găurii de înmănușare drept (lung. 8,1 cm, greutate. 140 g). Un prag orizontal puțin mai sus de mijlocul piesei, de aici corpul este lățit înspre taișul convex. Tortița, cu secțiunea ovală, turtită. Pe și sub manșon nervuri orizontale aproape imperceptibile, de cea mai de jos atârând un motiv în

1 Succinte date despre viața și activitatea lui Endre Orosz în *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, IV (redactor șef Gy. Dávid), Bukarest-Kolozsvár, 2002, 287 sq. O listă aproape completă a lucrărilor lui Orosz cu tematică arheologică este publicată de Á. Tatár, *Patrimonium Apulense* 5-6, 2006, 29 sqq.

2 Mulțumesc și aici doamnei dr. Ildikó Szathmári pentru ajutorul acordat cu prilejul cercetării colecției, în mai 2008 și iunie 2010.

3 În colecția Orosz păstrată la Budapesta se află și un celt, precum și fragmente de celt provenite de la Popești, jud. Cluj. Ele au fost publicate în 1995, împreună cu alte piese din depozitul descoperit în această localitate, vezi Kacsó, *Folia Archaeologica* 44, 1995, 95-106.

4 Orosz 1906, 368.

5 Orosz 1906, 374 sq.; I. Téglás, *ArchÉrt* 34, 1914, 57.

Carol Kacsó

Muzeul județean de Istorie și Arheologie Maramureș
e-mail: carolkacso@yahoo.de

formă de V. Patina verde cenușie căzută aproape în întregime. Nr. inv. 86. 13. 55. Fig. 1, 5; 2, 4. Provine din împrejurimile orașului Gherla și a fost achiziționat în vara anului 1899, împreună cu o seceră cu cârlig, de la un comerciant din Gherla⁶.

6. Celt miniatural cu manșonul găurii de înmănușare drept (lung. 8 cm, greutate. 60 g). Corpul puternic lățit înspre tăișul convex. Decorul, abia perceptibil, constă din trei nervuri orizontale sub manșon, continuate de trei motive în formă de V, înscrise unul în altul. Pe piesă se păstrează eticheta cu înscrisul „Szek”. Nr. inv. 86. 13. 53. Fig. 1, 6; 2, 5. Descoperit la Sic.

7. Celt miniatural cu manșonul găurii de înmănușare drept (lung. 8,4 cm, greutate. 70 g). Prevăzut cu aripioare false pe laturile înguste. Aproximativ la mijlocul înălțimii piesei se află un prag orizontal, de aici corpul este mult lățit înspre tăișul convex. Sub manșon se află trei nervuri orizontale, de cea mai de jos atârând o nervură semicirculară. Tortița ruptă din vechime. Pe piesă se păstrează eticheta cu înscrisul „23”, iar în gaura de înmănușare, împăturită, o bucată de hârtie cu următoarea însemnare pe o față: „Kis – és N. Esküllő közt az Adalini útlevégásban. 1898 XII. 3 vásárolva Orosz E.” („între Așchileu Mic și Așchileu Mare, la scurtătura de drum înspre Adalin. Cumpărat de E. Orosz la 3 decembrie 1898” și cu „23” pe cealaltă față. Patina verde deschis, căzută în cea mai mare parte, culoarea metalului gălbui negricioasă. Nr. inv. 86. 13. 54. Fig. 1, 7; 2, 6; 3. Descoperit, așa cum indică eticheta mai sus menționată, între localitățile Așchileu Mic și Așchileu Mare.

*

Localitatea de proveniență a celor două celturi de tip transilvănean a fost stabilită pe baza precizărilor din registrul de inventar al muzeului din Budapesta⁷. Așchileu Mare nu figurează în listele de descoperiri de celturi de acest tip întocmite de M. Roska⁸ și M. Rusu⁹. Celturile sunt însă menționate, pe baza unei informații primite de la Vl. Zirra, de M. Petrescu-Dîmbovița¹⁰, în *Repertoriul arheologic al județului Cluj*, aici fiind amintit și celtul miniatural descoperit între Așchileu Mare și Așchileu Mic (vezi mai sus nr. 7)¹¹, precum și de T. Soroceanu și É. Lakó¹². Deși lipsesc orice fel de informații cu privire la condițiile lor de descoperire, este de presupus că cele două celturi aparțin unui depozit, ieșit la iveală la o dată în jurul anului 1900.

Depozitele ce conțin în exclusivitate celturi sunt caracteristice, pe cele două laturi ale Carpaților, mai ales secolelor de început ale mileniului I î. e. n.¹³. Pentru faza Bronz târziu 2 (aproximativ Reinecke Bronz D) numărul lor este extrem de redus, depozitele de acest fel reprezentând, potrivit statisticii întocmite de T. Soroceanu și E. Lakó, doar 4,6 % din totalul depozitelor de bronzuri ale acestei faze.

Depozitele de la Așchileu Mare și Uroi¹⁴ sunt singurele din Transilvania, care sunt formate, se pare, doar din celturi de tip transilvănean¹⁵. Celturi de acest tip intră însă în compoziția unui număr mare de depozite

6 Orosz 1906, 369 sq. Potrivit aprecierilor lui Orosz, celtul și seceră nu aparțin aceleiași descoperiri, ele având patina diferită. Colectionarul mai descrie un celt, pe care l-a văzut la același comerciant și care a fost cumpărat, se pare, de la o persoană din Nicula. Celtul (lung. 11,5 cm) era decorat cu șase nervuri pe și sub manșonul găurii de înmănușare.

7 Presupun că, cu prilejul achiziționării colecției, a fost pusă la dispoziția Muzeului Național din Budapesta și o listă în care, pentru unele dintre piese, era precizată localitatea de descoperire, pentru altele numai provincia istorică din care proveneau, și anume Transilvania. Este interesant de remarcat că pentru câteva dintre piese cu localități de descoperire cunoscute din colecția Orosz, de exemplu topoarele de la Vâlcele (fost Baniabic; vezi Orosz, ArchÉrt 44, 1930, 228-229; A. Vulpe, *Árte und Beile in Rumänien I*, PBF IX, 2, München, 1970, 27, nr. 1-32), în registrul de inventar apare ca proveniență doar Transilvania.

8 Roska 1938, 155 sqq.

9 Rusu 1966, 35 sqq.

10 Petrescu-Dîmbovița 1977, 153. Descoperirea este inclusă în categoria depozitelor nesigure din Transilvania.

11 I. H. Crișan (coord.), *Repertoriul arheologic al județului Cluj*, BibMusNap 5, 1992, 39.

12 Soroceanu, Lakó 1995, 192.

13 O listă a depozitelor de celturi pe teritoriul României la Soroceanu, Lakó 1995, 192. O prezentare a problematicei acestor depozite pe un teritoriu mai vast la O. Bratu, *Depuneri de bronzuri între Dunărea Mijlocie și Nistru în secolele XIII-VII a. Chr.*, București, 2009, 60 sqq.

14 Petrescu-Dîmbovița 1977, 72, pl. 70, 1-2.

15 Tot unui depozit format exclusiv din celturi de tip transilvănean le-ar putea aparține și cele două exemplare descoperite la Sighișoara, se pare pe Dealul Turcului (Wietenberg). Ele sunt publicate, fără precizări mai ample, de N. G. O. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, UPA 19, Bonn, 1994, 76, nr. 398, pl. 130, 4-5, fiind menționate și de I. Andrițoiu, *Descoperirile preistorice*, în I. Andrițoiu, A. Rustoiu, *Sighișoara-Wietenberg*.

mixte, mai ales în zonele ocupate de purtătorii culturii Noua¹⁶, una dintre combinațiile preferate de piese în aceste depozite fiind cea a celturilor de tip transilvănean cu secerile cu cârlig. Relativ numeroase sunt celturile de tip transilvănean, în special variantele lor răsăritene, în teritoriile Sabatinovka.

Răspândirea, tipologia, încadrarea cronologică și funcția celturilor de tip transilvănean au fost discutate în numeroase studii¹⁷. În special recenta lucrare a lui V. Dergačev aduce contribuții importante cu privire la varianta C a celturilor de acest tip, potrivit clasificării lui M. Rusu, publicate în 1966. Fără îndoială, tipologia stabilită de către M. Rusu rămâne ca punct de plecare pentru viitoarele scheme tipologice, în care vor fi nuanțate și subvariantele ce aparțin variantelor A și B.

Desigur, în prezent numărul celturilor de tip transilvănean este mult mai mare decât cel cunoscut până la studiul lui M. Rusu. În Anexa 1 prezint, fără pretenția de a fi exhaustivă, o listă a descoperirilor de celturi de acest fel din Transilvania și Banat care au ieșit la iveală după acest an, precum și câteva descoperiri mai vechi, care nu apar în listele lui M. Roska și M. Rusu.

O parte importantă a acestor descoperiri este reprezentată de piese izolate, de cele mai multe ori fără vreo informație cu privire la condițiile lor de descoperire. Din acest motiv, semnificația celor mai multe dintre ele stă sub semnul incertitudinii.

Este interesant de remarcat că trei dintre celturi (Florești, Jupa, Pâclișa) au fost găsite în râuri, respectiv în imediata apropiere a acestora (vezi Anexa 1). Ele se adaugă altor piese apărute într-un astfel de mediu¹⁸. Pentru

Descoperirile preistorice și așezarea dacică, BiblThracologica 23, București, 1997, 33, fig. 21, 3-4 (sursa de informare citată este lucrarea lui Boroffka). Celturile nu sunt însă amintite de K. Horedt în studiul său despre cultura Wietenberg (vezi Dacia N. S. 4, 1960, 107 sqq.) și nici în monografia asupra primelor săpături de pe Dealul Turcului (vezi K. Horedt, C. Seraphin, *Die prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighișoara-Schässburg*, Antiquitas 3, Bonn, 1971). Chiar dacă celturile provin de pe Dealul Turcului, ele nu au legătură cu așezarea eponimă a culturii Wietenberg, fiind mai recente decât aceasta. Celturi de tip transilvănean de la Sighișoara, fără precizarea condițiilor lor de descoperire, apar și în listele de descoperiri publicate de Roska (1938, 158, nr. 52; (exemplar în Muzeul orașului București) și Rusu 1966, 37, nr. 119; (două celturi: piesa enumerată de Roska și una păstrată la muzeul din Brașov [nr. inv. 544]). De la Deva provin de asemenea două celturi de tip transilvănean, despre care s-ar putea presupune că au aparținut unui depozit (vezi anexa 1). Chiar admitând o astfel de proveniență, nu avem nicio siguranță, ca de altfel nici la celelalte descoperiri, că depozitul a fost format în exclusivitate din celturi.

16 Am reunit depozitele ce pot fi atribuite populației Noua sub denumirea de tip Ruginoasa-Cara (Kacsó, SCIVA 41, 1990, 246).

17 Rusu 1966 cu literatura mai veche; W. A. V. Brunn, *Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit*, RGF 29, Berlin, 1968, 36 sq.; M. Novotná, *Die Äxte und Beile in der Slowakei*, PBF IX, 3, München, 1970, 98; A. Mozsolics, *Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi*, Budapest, 1973, 30 sqq.; E. H. Черных, *Древняя металлообработка на Юго-Западе СССР*, Москва, 1976, 69 sqq.; E.-F. Mayer, *Die Äxte und Beile in Österreich*, PBF IX, 9, München, 1977, 186 sq.; Bader 1978, 86; K. Kibbert, *Die Äxte und Beile im mittleren Westdeutschland II*, PBF IX, 13, München, 1984, 122 sq.; Mozsolics, *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely*, Budapest, 1985, 34 sq.; B. Wanzek, *Die Gußmodel für Tüllenbeile im südöstlichen Europa*, UPA 2, Bonn, 1989, 96 sq.; J. Říhový, *Die Äxte, Beile, Meißel und Hämmer in Mähren*, PBF IX, 17, Stuttgart, 1992, 179 sqq.; I. Andrițoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, BiblThracologica 2, București, 1992, 77; S. Hansen, *Studien zu den Metalldeponierungen während der älteren Urnenfelderzeit zwischen Rhônetal und Karpatenbecken*, UPA 21, Bonn, 1994, 180; A. Vulpe, V. Căpitanu, *Der Hortfund von Gioseni, Kr. Bacău, in der Moldau*, in Soroceanu 1995, 239; M. Salaš, *Der urnenfelderzeitliche Hortfund von Polešovice und die Frage der Herstellung des Depotfundhorizonts Drslavice in Mähren*, Brno, 1997, 19; J. V. Kobaľ, *Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine)*, PBF XX, 4, Stuttgart, 2000, 40 sq.; A. Hänsel, *Acta Praehistorica et Archaeologica* 32, 2000, 118; V. Dergačev, *Die äneolithischen und bronzezeitlichen Metallfunde aus Moldavien*, PBF XX, 9, Stuttgart, 2002, 143 sqq.; V. I. Kločko, *Weaponry of Societies of the Northern Pontic Culture Circle: 5000-700 BC*, Baltic-Pontic Studies 10, Poznań, 2001, 207 sq.; C. Metzner-Nebelsick, *Der „Thrako-Kimmerische Formenkreis aus der Sicht der Urnenfelder- und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien*, *Vorgeschichtliche Forschungen* 23, Rahden/Westf., 2002, 62 sqq.; E. Kaiser, Z. Ch. Popandopulo, *PZ* 79, 2004, 16 sqq.; Salaš, *Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku*, Brno, 2005, 37 sqq.; L. Kruschel 'nycka, *Die Bronzegegenstände der Noua-Kultur in der Westukraine*, in J. Kobaľ (ed.), *Bronzezeitliche Depotfunde-Problem der Interpretation. Materialien des Festkonferenz für Tivodor Lehoczyk zum 175. Geburtstag*, Ushhorod, 5.-6. Oktober 2005, Ужгород, 2006, 162 sq.; H. Ciugudean, S. A. Luca, A. Georgescu, *Depozitul de bronzuri de la Dipșa*, BiblBrukenthal 5, Sibiu, 2006, 36; A. I. Крушельницька, *Культура Ноа на землях України*, Львів, 2006, 135 sqq.; Kacsó 2007, 60 sqq.; Ciugudean et al. 2008, 17 sq.; B. Rezi, *Analele Banatului S.N.* 17, Arheologie-Istorie, 2009, 51 sq.; Дєрґачєв 2010; Rezi, Marisia 30, 2010, 52 sq.

18 Vezi pentru România Soroceanu, *Die Fundumstände bronzezeitlicher Deponierungen – Ein Beitrag zur Hortdeutung beiderseits der Karpaten*, in Soroceanu 1995, 30 sqq.

majoritatea acestor descoperiri se admite o semnificație cultică. Pot exista însă și alte explicații, de natură profană, cu privire la prezența lor în ape¹⁹.

Concentrația cea mai mare de culturi de tip transilvănean timpurii se găsește, așa cum rezultă și din lista anexată, în Transilvania sudică și centrală, cel mai bine reprezentate fiind variantele A și B. Într-un număr relativ mare se găsesc astfel de piese și în Moldova și Ucraina sudică și sud-vestică²⁰; totuși, cantitatea cea mai mare o constituie aici piesele variantei C²¹. Aceste zone formează aria primară de confecționare și de folosință a culturilor de tip transilvănean. Ca piese de import, ele apar și în aria depozitelor de tip Uriu-Ópályi²², care sunt cronologic paralele cu cele de tip Ruginoasa-Cara.

Există câteva descoperiri databile în etapa timpurie a Bronzului târziu, în care apar împreună culturile variantelor A și B, iar în depozitul de la Jabența sunt prezente la un loc chiar toate cele trei variante principale, acest fapt reprezentând o dovadă evidentă a contemporaneității lor deja în această etapă.

Răspândirea teritorială cea mai vastă o cunosc culturile de tip transilvănean în Bronzul târziu 3 (aproximativ Reinecke Hallstatt A). Confecționarea lor este preluată acum și de centre aflate în afara ariei inițiale de producție. Prin varianta C, culturile de tip transilvănean rămân în folosință și în primele secole ale mileniului I î. e. n.

Celul cu plisc de la Jucu de Jos aparține, potrivit tipologiei pe am am publicat-o în 2007²³, tipului B, varianta B₁, care se datează în Bronz târziu 2-3. Dintr-un punct geografic foarte apropiat, aflat în raza localității Jucu de Mijloc, provine și un depozit de culturi²⁴, evident mai recent decât descoperirea izolată mai înainte menționată.

Celul de la Cornești aparține, potrivit informațiilor furnizate de către E. Orosz, unui depozit descoperit în 1898. După alte surse, depozitul de la Cornești a fost descoperit în 1887, în punctul *Kertmege*²⁵. Astăzi este imposibil de precizat dacă bronzurile de la Cornești, ajunse în mai multe colecții publice (muzeele din Sf. Gheorghe, Sibiu, Debrecen, Cluj; Colegiul Unitarian din Cluj etc.) și particulare, aparțin unei descoperiri unitare sau nu. Piesele publicate de la Cornești acoperă o perioadă mai lungă de folosință (Bronz târziu 3 și 4), iar celul acum prezentat are analogii cu precădere în depozitele fazei Bronz târziu 3.

Culturile din împrejurimile Gherlei, de la Sic și, respectiv, cel apărut între Așchileu Mic și Așchileu Mare sunt mai recente, ele aparținând perioadei Hallstatt B. Fiind descoperiri izolate, datarea lor mai exactă în cadrul acestei perioade este problematică.

Anexa 1

Celturi de tip transilvănean (completare pentru Transilvania și Banat a listei Rusu 1966, 35 sqq.)

Agrij, jud. Sălaj. Celt varianta B. Descoperire izolată, punct *Dealul Puii* (1948). Muzeul Zalău (nr. inv. C.C. 11/1973). Lit.: Lakó 1983, 69, nr. 1, pl. 1, 1.

Aiud, jud. Alba. 50 culturi întregi, 41 culturi fragmentare. Depozit, punct *Microraiion III* (1971). Muzeul Aiud (nr. inv. 7.855-7.902, 7.912-7.917). Lit.: Rusu, *Bemerkungen zu den grossen Werkstätten- und Giessereifunden aus Siebenbürgen*, în H. Lorenz (ed.), *Studien zur Bronzezeit. Festschrift für Wilhelm Albert v. Brunn*, Mainz/Rhein, 1981, 376, fig. 4.

Alba Iulia, jud. Alba. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Platoul romanilor*. Muzeul Alba Iulia (nr. inv. 4.225). Lit.: Andrițoiu 1992, 119, nr. 1, pl. 71, 1.

Alunișul, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Fața Secerului*. Muzeul Năsăud (nr. inv. I A 198). Lit.: G. G. Marinescu, *Urnenfelderzeitliche Bronzefunde aus dem Nordosten Siebenbürgens*, în Soroceanu 2005, 265 sq., fig. 1, pl. 1, 1.

19 Vezi din literatura mai recentă considerațiile lui P. Trebsche, *Mitteilungen des Museumsvereines Lauriacum-Enns* N.F. 40, 2002, 11 sq. prilejuite de descoperirea unui celt în râul Enns.

20 Vezi din literatura veche I. Potemkowski, *Światowit* 4, 1902, 151, fig. 329 (Szarapánovka), din cea recentă M. ЛЬКІВ, *Археологічні Студії* 3, Київ-Чернівці, 2008, 27, fig. 1, 4 (Korovia).

21 Деграчев 2010.

22 Vezi o enumerare a depozitelor de acest tip cu culturi de tip transilvănean la Kacsó 2007, 61.

23 Kacsó 2007, 56 sqq.

24 Kacsó 1994, 6 sq., fig. 2.

25 Vezi literatura la Bader, *Die Schwerter in Rumänien*, PBF 4, 8, Stuttgart, 1991, 119.

Arad, jud. Arad. Cinci celturi varianta C. Depozit II, punct *Hotel Astoria* (1967). Muzeul Arad (nr. inv. 14.504-14.508). Lit.: M. Rusu, E. Dörner, V. Pinte, T. Bader, *Bronzhortfunde aus Transsilvanien (Hallstatt A₂-B₃)*, InvArchRumänien 10, 1977, R68 a, 4-8.

Așchileu Mare, jud. Cluj. Vezi textul.

„Banat”. Celt varianta C. Muzeul Viena (nr. inv. 17.622). Lit.: Kacsó 1994, 14, fig. 4, 3.

Bădeni, jud. Cluj. Celt varianta C. Depozit, punct *Apa sărată* (între 1940 și 1943). Muzeul Cluj. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 126, pl. 299, 12.

Băile Homorod, jud. Harghita. Celt varianta A. Descoperire izolată ? Muzeul Miercurea Ciuc (nr. inv. 3.494). Lit.: Crișan 1994, 243, pl. 8, 16.

Bicaz, jud. Maramureș. Celt fragmentar varianta A. Depozit I, punct *Valea Unghiului* (1977). Muzeul Baia Mare. Lit.: Kacsó, *Mărturii arheologice*, Colecții muzeale 1, Baia Mare, 2004, pl. 75, 1.

„Bihor”. Celt varianta A. Muzeul Viena (nr. inv. 17.971). Lit.: Kacsó, *RevBistriței* 8, 1994, 22 sq., pl. 2, 4.

Blandiana, jud. Alba. Celt varianta C. Descoperire izolată ? Muzeul Alba Iulia (nr. inv. P. 4.552). Lit.: Aldea, Ciugudean 1988, 73, pl. 2, 3.

Bogdan Vodă, jud. Maramureș. Șapte celturi variantele A și B. Depozit, punct *Zneamăn* (1980, 1981). Muzeul Baia Mare (nr. inv. 19.355-19.358, 19.360, 19.362-19.363). Lit.: I. Motzoi-Chicideanu, G. Iuga, *Der Bronzefund von Bogdan Vodă, Kr. Maramureș*, în Soroceanu 1995, 143 sq., pl. 2.

Borșa, jud. Cluj. Două celturi varianta C. Depozit. Colecție particulară. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 140, pl. 343, 9. 11.

Bozeș, jud. Hunedoara. a. Celt varianta B. Descoperire izolată la est de localitate (1971). Muzeul Deva (nr. inv. 23.400). Lit.: Andrițoiu 1992, 120, nr. 18, pl. 71, 4. b. Celt varianta B. Descoperire izolată ? Lit.: C. I. Popa, M. Râza, *Acta Musei Sabesiensis Terra Sebus* 1, 2009, 35, fig. 1.

Brașov, jud. Brașov. Celt varianta B. Depozit (?), punct *Dealul Tâmpa*. Colecția I. Rusu, Livezile. Lit.: Marinescu, Dănilă 1974, 71 sq., pl. 1, 6, pl. 7, 4.

Breaza, jud. Bistrița-Năsăud. Două (?) celturi. Depozit. Inedit²⁶.

Brâncovenești, jud. Mureș. Celt. Descoperire izolată ? A fost în colecția D. Teleki. Lit.: Roska 1942, 127 sq., nr. 123²⁷.

Brusturi, jud. Sălaj. Celt varianta A. Descoperire izolată ? Colecția Liceului Teoretic (fost de Matematică-Fizică) Jibou. Lit.: Lakó 1983, 72, nr. 14, pl. 2, 6.

Buituri (oraș Hunedoara), jud. Hunedoara. Celt varianta C. Depozit (?), punct *Carieră de nisip* (1959). Muzeul Deva (nr. inv. 13.637). Lit.: Andrițoiu, Sargetia 9, 1972, 29, fig. 1a, fig. 2.

Cacova Ierii, jud. Cluj. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Ruptura* (înainte de 1907). A fost în colecția I. Téglás. Lit.: Téglás 2005, 41, fig. 33/89.

Căianu Mic, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Poduri*. Lit.: G. Marinescu, Al. Retegan, *File de Istorie* 3, 1974, 445, pl. 1, 1, pl. 3, 1.

Călacea, jud. Sălaj. Celt varianta A. Depozit, punct *Lab* (1976 ?). Muzeul Zalău (nr. inv. 1.229). Lit.: Lakó 1983, 72, nr. 15b, pl. 2, 8.

Călugăreni, jud. Mureș. Celt varianta B, fragment de celt. Depozit, punct *Arnic* (1973). Muzeul Tg. Mureș (nr. inv. 5.988). Lit.: A. Vulpe, V. Lazăr, *Dacia N.S.* 32, 1989, 235, fig. 1, 10-11.

Cernat, jud. Covasna. Tipar de celt varianta A. Așezare (1963). Lit.: Székely 1970, 478, fig. 1, 1.

Cernuc, jud. Sălaj. Celt varianta B ?. Descoperire izolată. Colecția Liceului Teoretic Jibou. Lit.: Bejinariu 2005, 132, pl. 3, 1.

Cetatea de Baltă, jud. Alba. Celt varianta B, celt varianta C. Depozit, punct *Sub coastă* (1964). Muzeul Târnăveni. Lit.: V. Pepelea, *ActaMN* 10, 1973, 517, fig. 1, 19-20.

Chitid, jud. Hunedoara. Celt varianta B. Descoperire izolată (1963). Muzeul Deva (nr. inv. 16.045). Lit.: I. Andrițoiu, *SCIV* 21, 1970, 634, fig. 1, 1, fig. 2, 1-2.

Cizer, jud. Sălaj. Celt varianta B. Descoperire izolată, punct *Rodina*. Muzeul Zalău (nr. inv. C.C. 5/1968). Lit.: Lakó 1983, 73, nr. 20b, pl. 2, 10.

26 Informații amabile F. Gogâltan și B. Rezi. Depozitul conține și seceri.

27 Este descris ca o imitație a variantei mai vechi a celtului de tip transilvănean („...a régebbi erdélyi tipust ferde bordadisszel utánzó tokos fűles bronzbalta.”).

Cozla, jud. Caraș-Severin. Două celturi varianta C. Depozit, punct *Piatra lungă*. Muzeul Reșița. Lit.: C. Secărin, Banatica 5, 1979, 107 sq., fig. 1, 1-2, fig. 2, 4-5.

Cristuru Secuiesc, jud. Harghita. Celt varianta A. Descoperire izolată în partea de vest a localității (înainte de 1951). Muzeul Cristuru Secuiesc (nr. inv. 218). Lit.: Benkő 1992, 186, pl. 6, 6.

Cugir, jud. Alba. Trei fragmente de celt variantele A și B. Depozit, punct *Pârâul Bugului* (1973). Muzeul Alba Iulia (nr. inv. P. 6065/18-19. 21a). Lit.: H. Ciugudean, I. A. Aldea, *Der Bronzefund von Cugir, Kr. Alba und seine Beziehungen zu den spätbronzezeitlichen Kulturphänomenen Siebenbürgens*, în Soroceanu 2005, 98, nr. 21-22, 25, fig. 5, 3-5.

Deva, jud. Hunedoara. a. Două celturi varianta C. Depozit ? Lit.: Téglás 2005, 123, nr. 27-28, fig. 18/125/4-18/125/5. b. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Malhegy*. Muzeul Deva. Lit.: Andrițoiu 1992, 122, nr. 40, pl. 71, 7²⁸.

Firtănuș, jud. Harghita. Celt varianta C. Descoperire izolată, punct *Középláb* (1987). Muzeul Cristuru Secuiesc. Lit.: Benkő 1992, 76, pl. 6, 5.

Fizeș, jud. Caraș-Severin. 12 celturi variantele B și C. Depozit, punct *Căprioara* (1979). Lit.: O. Bozu, Studii și Comunicări de Etnografie-Istorie 4, 1982, 138 sqq., pl. 2-6, 1-3, pl. 7, 1-3.

Fizeșu Gherlii, jud. Cluj. Nouă celturi varianta C. Depozitul II, punct *Szajkaszeg*. Colecția Bibliotecii Batthyáneum Alba Iulia (din fosta colecție J. Temesváry), Muzeul Budapesta. Lit.: Hampel 1896, pl. 218, 2-10.

Florești, oraș Cluj-Napoca, jud. Cluj. Celt. Descoperire izolată pe malul râului *Someș*. Muzeul Cluj. Inedit²⁹.

Fostul comitat Szolnok-Doboka. Celt varianta A. Descoperire izolată ? A fost în colecția Floth, în prezent la Muzeul Budapesta (nr. inv. 1. 1907. 63). Lit.: Kacsó 2007, 13, nr. 32, fig. 4, 11.

Gârbou, jud. Sălaj. Celt varianta B. Descoperire izolată, „în grădina casei nr. 270/A”. Muzeul Zalău (nr. inv. C.C. 990/1994). Lit.: Bejinariu 2005, 133, pl. 4, 1.

Ghirbom, jud. Alba. Celt varianta B. Descoperire izolată, punct *Hamboc-Ciorcobară*. Muzeul Alba Iulia (nr. inv. P. 6357). Lit.: Aldea, Ciugudean 1988, 72, pl. 1, 4.

Gușterița, jud. Sibiu. Celt varianta A. Descoperire izolată ? Muzeul Sibiu (nr. inv. A 3.698/7.890). Lit.: Ciugudean et al. 2008, 14 sq., pl. 3, 2³⁰.

Halmășd, jud. Sălaj. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Prinsoare*. Muzeul Zalău (nr. inv. C.C. 1.523/1982). Lit.: Lakó 1983, 77, nr. 36, pl. 6, 1.

Hida, jud. Sălaj. Celt varianta C. Depozit (1903). Muzeul Cluj. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 142 sq., pl. 348, 17.

Hunedoara, jud. Hunedoara. Două sau trei celturi varianta C. Depozit II. Muzeul Cluj, Muzeul Deva³¹. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 143, pl. 350, 7-8. 10³².

Iablanța, jud. Caraș-Severin. Celt varianta B. Depozit II, punct *Cheia Globului* (1890). Muzeul Vrșec (nr. inv. 804). Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 98, pl. 161, 17.

Ibănești, jud. Mureș. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Pe deal* (1969). Lit.: V. Lazăr, E. Mera, Marisia 9, 1979, 639 sq., pl. 117, 3, pl. 118, 3.

Ighiu, jud. Alba. Celt varianta B. Descoperire izolată. Muzeul Alba Iulia (nr. inv. 4.228). Lit.: Andrițoiu 1992, 123, nr. 57, pl. 71, 2.

Jabenița, jud. Mureș. Trei celturi variantele A, B și C. Depozit, punct *În lunci* (1980). Muzeul Tg. Mureș (nr. inv. 7.227-7.229). Lit.: V. Lazăr, RevBistriței 10-11, 1996-1997 (1997), 9 sq., pl. 1, 4-6, pl. 2, 4-6.

28 Roska 1938, 155, nr. 12 și Rusu 1966, 20, nr. 52 menționează ca provenit din această localitate celtul de tip transilvănean din depozitul din punctul *Szárhegy*.

29 Informație amabilă M. Rotea.

30 Rusu 1966, 20, nr. 70 menționează, așa cum arată indicația sa bibliografică, celturile de tip transilvănean din depozitul Gușterița II. Piese recent publicate nu i se cunosc condițiile de descoperire, pare însă foarte puțin probabil ca ea să aparțină descoperirii desemnate drept depozitul Gușterița I. Nu există argumente pentru includerea ei printre bronzurile depozitului Gușterița II, totuși această posibilitate nu poate fi exclusă, așa cum cred, ca una dintre alternativele de atribuire, și autorii care au pus recent celtul în circulația științifică.

31 Celtul păstrat aici este atribuit doar cu probabilitate depozitului.

32 Roska 1938, 156, nr. 23, fig. 4 și Rusu 1966, 20, nr. 74 menționează ca provenite din fostul comitat Hunedoara și alte celturi de tip transilvănean.

Jacodu, jud. Mureș. Celt varianta B. Descoperire izolată ? Muzeul Cristuru Secuiesc (nr. inv. 209). Lit.: Crișan 1994, 243, pl. 6, 12.

Jupa, jud. Caraș-Severin. Celt varianta B. Descoperit în prundișul adus din albia Timișului (1993). Muzeul Caransebeș. Lit.: A. Szentmiklosi, *Analele Banatului* 5, 1997, 22, fig. 3.

Lăpuș, jud. Maramureș. a. Celt varianta A. Depozit I, punct *Secătura Savului* (1932, 1961). Muzeul Baia Mare (nr. inv. 194). Lit.: Kacsó, *Marmatia* 5-6, 1979-1981, 116, pl. 1, 3. b. Celt fragmentar varianta A. Descoperire izolată, punct *Poienile Danciului* (1995). Muzeul Baia Mare (nr. inv. 27.914). Lit.: Kacsó, *Crisia* 24, 1994, 15, pl. 5, 4.

Liubcova, jud. Caraș-Severin. Celt varianta C. „Depozit” într-o necropolă Gârla Mare, punct *Țiglărie* (1981). Muzeul Reșița. Lit.: Secărin, *Banatica* 8, 1985, 91 sq., pl. 4, 1.

„**Maramureș**”. a. Celt varianta A. A fost în colecția Liceului reformat din Sighetu Marmăției. Lit.: J. Hampel 1886, pl. 12, 7. b. Partea inferioară a unui celt. A fost în colecția T. Lehoczky în 1874, acum în Muzeul Cernăuți, transferat de la Muzeul Ușgorod (nr. Inv. B₃-42/1). Lit.: J. Kobaľ, *Bronzezeitliche Metallfunde aus der Sammlung des Transkarpatischen Heimatkundemuseum (Užgorod, Ukraine)*, în Soroceanu 2005, 248, fig. 3, 16.

Merești, jud. Harghita. Trei celturi varianta A. Depozit, punct *Peștera Orbán Balázs (Peștera Mare)*. Lit.: J. Emödi, *Acta (Siculica)* 2003/1, 77, fig. 3/I 1-3.

Meseșenii de Sus, jud. Sălaj. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Osoiu Măcăului*. Muzeul Zalău (nr. inv. 1.521/1982). Lit.: Lakó 1983, 80, nr. 50d, pl. 8, 2. **Miercurea Ciuc**, jud. Harghita. Patru celturi varianta A. Depozit, punct *Suta*. Muzeul Miercurea Ciuc (nr. Inv. 279, 2.174, 280-281). Lit.: Székely 1970, 473 sqq., fig. 1, 2-5, fig. 3.

Moigrad, jud. Sălaj. Celt varianta C. Descoperire izolată ? (înainte de 1958). Muzeul Zalău (nr. inv. C.C. 302/1958). Lit.: Bejinariu 2008, 65, pl. 11, 3.

Moldovenеști, jud. Cluj. Celt varianta A. Descoperire izolată (1900). A fost în colecția I. Téglás. Lit.: Téglás 2005, 413, fig. 25/146.

Nadiș, jud. Sălaj. Trei celturi. Depozit. A fost în colecția L. Szikszay din Zalău. Lit.: Roska 1942, 273, nr. 218³³.

Noul Săsesc, jud. Sibiu. Două celturi varianta B, două celturi varianta C. Depozit, punct *Pădurea bisericii* (1856). Muzeul Sighișoara. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 132, pl. 313, 2-4. 13.

Oarța de Sus, jud. Maramureș. Celt varianta B. Descoperire izolată, punct *Măgura* (1971). Muzeul Baia Mare (nr. inv. 720). Lit.: Kacsó, *Apulum* 15, 1977, 146, fig. 8, 1.

Ormeniș, jud. Mureș. Celt varianta C. Descoperire izolată ? (1891). Lit.: Téglás 2005, 326, fig. 12/42.

Păltiniș, jud. Caraș-Severin. Tipar de celt varianta C. Descoperire izolată, punct *Toplița*. Muzeul Caransebeș (nr. inv. 12.656). Lit.: P. Rogozea, *Banatica* 7, 1983, 141, pl. 1, b.

Pâclișa, jud. Alba. Celt varianta A. În albia Mureșului. Muzeul Alba Iulia (nr. inv. P. 6226). Lit.: Aldea, *Ciugudean* 1988, 73, pl. 2, 2.

Pecica, jud. Arad. a. Celt varianta A. Depozit III, punct *Între vii* (1966). Muzeul Arad. Lit.: E. Dörner, *Materiale* 9, 1970, 460, fig. 14, 4. b. Două celturi varianta B. Depozit IV (1969). Muzeul Arad. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 102, pl. 176, 29-30.

Perișor, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta B. Depozit, punct *După dâlme* (1976). Muzeul Bistrița. Lit.: T. Soroceanu, A. Retegan, *Dacia N.S.* 25, 1981, 208, fig. 28, 12.

Pescari, jud. Caraș-Severin. Două celturi varianta C. Depozit, punct *Cariera de piatră* (1972). Muzeul Reșița. Lit.: Secărin, *Banatica* 4, 1977, 111 sq., pl. 1, 1. 3, pl. 2, 1. 3.

Ragla, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta C. Descoperire izolată. Colecția I. Rusu, *Livezile*. Lit.: Marinescu, Dănilă 1974, 67, pl. 3, 4, pl. 7, 3.

Rapoltu Mare, jud. Hunedoara. Celt varianta A, celt varianta B, fragment de celt. Depozit, punct *Valea Faurului* (1960). Muzeul Deva (nr. inv. 15.729-15.730, 15.732). Lit.: B. Basa, *Sargetia* 5, 1968, 32 sq., fig. 1-3.

Reghin, jud. Mureș. Celt. Descoperire izolată (?), punct *Kirschberg*. A fost în colecția Gimnaziului evanghelic din Sighișoara. Lit.: Roska 1942, 260, nr. 85.

Satu Mare, jud. Harghita. Celt varianta A. Descoperire izolată ? Muzeul Odorheiu Secuiesc (nr. inv. II. 7487). Lit.: Crișan 1994, 242 sq., pl. 6, 16.

33 Despre descoperirile de bronzuri de la Nadiș și despre colecția de bronzuri L. Szikszay vezi mai recent Bejinariu 2008.

Săcueni, jud. Bihor. a. Celt. Descoperire izolată. Lit.: Bader 1978, 128, nr. 79. b. Celt varianta C. Descoperire izolată în împrejurimile localității. Colecția dr. M. Penkert. Lit.: Emödi 2003, 115, pl. 2, 2³⁴.

„Sălaj”. a. Celt varianta B. Depozit (înainte de 1938). Muzeul Național de Antichități București. Lit.: H. Dumitrescu, Dacia 7-8, 1937-1940 (1941), 134, fig. 1, 4. b. Celt varianta A. A fost în colecția Wesselényi-Teleki, acum la Muzeul Zalău (nr. inv. C.C. 79/1958). Lit.: Bejinariu 2008, 56, pl. 15, 2. c. Celt varianta C. Descoperire izolată ? Colecția Liceului Teoretic Jibou. Lit.: Bejinariu 2005, 132 sq., pl. 4, 4.

Săsarm, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Zăvoaie* (1975). Lit.: Marinescu, Studii și Comunicări de Istorie, Caransebeș, 1979, 128, nr. 10, pl. 2, 4.

Sălciua de Jos, jud. Alba. Celt varianta A. Descoperire izolată, punct *Peștera Huda lui Papară*. Lit.: H. Ciugudean, D. Anghel, Apulum 44, 2007, 59 sq., fig. 3.

Sâmbriaș, jud. Mureș. Celt, varianta C. Depozit (1969). Lit.: A. Zrinyi, Marisia 9, 1979, 642, pl. 119, 3.

Sângiorgiu de Pădure, jud. Mureș. Patru celturi varianta C. Depozit I, punct *Cseholdal* (1904, 1928). Muzeul Cluj. Lit.: Roska 1942, 75, nr. 23, fig. 90, 2. 5. 7. 13³⁵.

Sântimreu, jud. Bihor. Cinci celturi varianta C. Depozit (1919). Lit.: Emödi, Crisia 1978, 525 sq., pl. 1, 1-5.

Stănțești Ohaba, jud. Hunedoara. Celt. Descoperire izolată (1973). Muzeul Deva (nr. inv. 23.472). Lit.: Andrițoiu, Sargetia 14, 1979, 27, nr. 33.

Stupini, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta A. Depozit, punct *„fostul sediu C.A.P.”* (1966). Muzeul Bistrița (nr. inv. 4.102). Lit.: Dănilă, SCIVA 26, 1975, 226, fig. 1, 1.

Șăulia de Câmpie, jud. Mureș. Celt varianta C. Depozit ? (1994). Lit.: Crișan 2002, 227, fig. 1, 3.

Șieu, jud. Maramureș. Celt varianta B. Descoperire izolată, punct *Podul Cârștii* (1971). Muzeul Baia Mare (nr. inv. 724). Lit.: Kacsó, Marmatia 3, 1977, 32, fig. 5, 16.

Șieu-Odorhei, jud. Bistrița-Năsăud. Celt varianta B. Descoperire izolată, punct *Între păraie*. Muzeul Șieu-Odorhei. Lit.: Marinescu, Dănilă 1974, 67, pl. 2, 5, pl. 7, 2.

Șimonești, jud. Harghita. Celt varianta C. Descoperire izolată, punct *Vászoly* (1954). Muzeul Cristuru Secuiesc (nr. inv. 420). Lit.: Benkő 1992, 145, pl. 6, 7.

Șoimușu Mic, jud. Harghita. Celt varianta C. Descoperire izolată ? Muzeul Cristuru Secuiesc (nr. inv. 552). Lit.: Benkő 1992, 98 sq., pl. 6, 3.

Șuncuiș, jud. Bihor. Celt varianta C. Descoperire izolată, punct *Dealul Mitoc*. Lit.: Emödi 2003, 116, pl. 2, 5.

Târgu Mureș, jud. Mureș. A. Celt varianta C. Depozit (înainte de 1890). Muzeul Budapesta. Lit.: Holste 1951, 15, pl. 29, 3. b. Celt. Descoperire izolată ? Lit.: Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Târgu Mureș, 1995, 256.

Turda, jud. Cluj. Celt varianta C. Descoperire izolată, *pe teritoriul castrului roman, în via lui Misi Nagy* (1903). Lit.: Téglás 2005, 616, fig. 29/96.

Țelna, jud. Alba. Două celturi varianta C. Depozit. Muzeul Budapesta. Lit.: Holste 1951, 18, pl. 34, 5. 8.

Valea Rece, jud. Mureș. Celt fragmentar varianta B. Depozit, punct *La vii* (1960). Muzeul Târgu Mureș. Lit.: Petrescu-Dîmbovița 1977, 82, pl. 114, 16 („Band”).

Zau de Câmpie, jud. Mureș. Celt varianta A. Depozit ? Lit.: Crișan 2002, 227, fig. 1, 1.

Zăgujeni, jud. Caraș-Severin. Celt. Depozit II. Muzeul Caransebeș. Lit.: A. Szentmiklosi, Fl . Drașovean, *Arta prelucrării bronzului în Banat*, Timișoara 2004, 129, nr. 84.

Zăuan, jud. Sălaj. Celt varianta B. Depozit (?) descoperit în vatra satului. Colecția Liceului din Șimleu Silvaniei. Lit.: Lakó 1983, 92, nr. 91d, pl. 16, 5.

34 Este posibil ca cele două informații bibliografice să se refere la una și aceeași piesă. Un celt de tip transilvănean din această localitate, aflat la Muzeul Budapesta, este menționat și de Rusu 1966, nr. 114.

35 Din această localitate mai provine, ca descoperire izolată, un celt de tip transilvănean (Székely, *Materiale* 7, 183, fig. 10, 8), menționat și de Rusu 1966, nr. 121.

Das Bronzedept von Așchileu Mare (Bez. Cluj)

(Zusammenfassung)

Es werden sieben Tüllenbeile vorgelegt, die sich früher in der Sammlung Endre Orosz befanden und z.Z., zusammen mit anderen Fundstücken dieser Sammlung, im Ungarischen Nationalmuseum aus Budapest aufbewahrt werden.

Die beiden Tüllenbeile vom siebenbürgischen Typ (Abb. 1, 1-2; 2, 1-2), die die ältere Variante solcher Beile vertreten, stammen aus Așchileu Mare und gehören, sehr wahrscheinlich einem Depot an.

Die Depots, die ausschließlich Tüllenbeile enthalten, sind beidseits der Karpaten zumal den ersten Jahrhunderten des 1. Jahrtausends v. Chr. charakteristisch. Ihre Anzahl in der Stufe Spätbronzezeit 2 (ungefähr Reinecke Bronze D) ist gar nicht beachtlich, nur 4,6 % aus der Gesamtanzahl der Depotfunde dieser Periode, laut der Statistik von T. Soroceanu und E. Lakó.

Die Depots von Așchileu Mare und Uroi sind die einzigen siebenbürgischen Funde, die angeblich nur aus Tüllenbeile vom siebenbürgischen Typ bestehen. Evtl. solche Funde kamen auch in Sighișoara (Schässburg) und Deva vor. Die Tüllenbeile vom siebenbürgischen Typ sind aber sehr gut in den gemischten Depots der Noua und Sabatinovka Bevölkerungsgruppen vertreten, nicht selten zusammen mit den Hakensicheln.

Die Verbreitung, die Typologie, die chronologische Einordnung und die Funktion der Tüllenbeile vom siebenbürgischen Typ wurden mehrmals erörtert.

Im Anhang lege ich eine Liste der Tüllenbeile vom siebenbürgischen Typ vor, die die Fundliste von Rusu 1966 für Siebenbürgen und das Banat ergänzt. Die größte Konzentration der älteren Tüllenbeile vom siebenbürgischen Typ, besonders die Varianten A und B nach Rusu, befinden sich, wie sich auch aus dieser Liste ergibt, im Süden und in der Mitte Siebenbürgens. Relativ zahlreich sind solche Tüllenbeile ebenfalls in Moldavien und in südlichen Ukraine. In diesen Territorien kamen die Mehrzahl der Depotfunde vom Typ Ruginoasa-Cara vor.

Das Tüllenbeil von Jucu de Jos (Abb. 1, 3; 2, 7) gehört dem Typ B, Variante B₁ der Tüllenbeile mit halbmondförmigem Rand an, laut der von mir 2007 publizierten Typologie. Dieser Typ ordnet sich chronologisch in die Stufen Spätbronzezeit 2 und 3 ein.

Das Tüllenbeil von Cornești (Abb. 1, 4; 2, 3) wurde, laut der Information von Endre Orosz, 1898 zusammen mit anderen Bronzestücken in der Flur *Várfalvi alsó-láb* entdeckt. Nach anderen Angaben kam das Depot von Cornești 1887, in der Flur *Kertmege* ans Licht. Heute ist schon unmöglich zu präzisieren, ob die Bronzestücke von Cornești, die in verschiedene öffentliche oder private Sammlungen gelangten, einem einheitlichen Fund zuzuschreiben sind. Die von Cornești publizierten Bronzeartefakte datieren sich in eine längere Zeitspanne (die Stufen Spätbronzezeit 3 und 4). Die meisten Analogien des Tüllenbeiles aus der Orosz-Sammlung gliedern sich in die Stufe Spätbronzezeit 3 ein.

Die Tüllenbeile von Gherla-Umgebung (Abb. 1, 5; 2, 4), Sic (Abb. 1, 6; 2, 5), bzw jenes entdeckt zwischen Așchileu Mic und Așchileu Mare (Abb. 1, 7; 2, 6) sind jünger und datieren sich in die Stufe Hallstatt B. Da sie Einzelfunde sind, ist ihre genauere Datierung problematisch.

Prescurtări bibliografice

Aldea, Ciugudean 1988	I. Al. Aldea, H. Ciugudean, <i>Obiecte de cupru și bronz recent descoperite în jud. Alba</i> , Apulum 25, 1988, 71-82.
Andrițoiu 1992	I. Andrițoiu, <i>Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului</i> , BiblThrac II, București, 1992.
Bader 1978	T. Bader, <i>Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică</i> , București, 1978.
Bejinariu 2005	I. Bejinariu, <i>Piese preistorice de bronz de pe valea Someșului (sectorul județului Sălaj)</i> , Marmatia 8/1, 2005, 131-141.
Bejinariu 2008	I. Bejinariu, <i>Bronzuri preistorice din Sălaj (colecțiile Szikszai, Wesselényi-Teleki, Aszodi și descoperiri izolate în colecția Muzeului din Zalău)</i> , Cluj-Napoca, 2008.
Benkő 1992	E. Benkő, <i>A középkori Keresztúr-szék régészeti topográfiája</i> , Varia Archaeologica Hungarica V, Budapest, 1992.
Ciugudean et al. 2008	H. Ciugudean, S. A. Luca, A. Georgescu, <i>Depozite de bronzuri preistorice din colecția Brukenthal, I</i> , BiblBrukenthal 31, Sibiu, 2008.

- Crișan 1994 V. Crișan, *Obiecte de cupru și bronz aflate în colecțiile muzeelor din județul Harghita*, ActaMN 26-30, I/1, 1989-1993 (1994), 239-250.
- Crișan 2002 V. Crișan, *Piese de bronz inedite din Câmpia Transilvaniei*, Angustia 7, 2002, 227-232.
- Emödi 2003 J. Emödi, *Descoperiri de la sfârșitul epocii bronzului din Bihor*, în *In memoriam Nicolae Chidioșan*, Oradea, 2003, 115-127.
- Hampel 1886, 1892, 1896 J. Hampel, *A bronzkor emlékei Magyarhonban, I-III*, Budapest, 1886, 1892, 1896.
- Holste 1951 F. Holste, *Hortfunde Südosteuropas*, Marburg/Lahn, 1951.
- Kacsó 1994 C. Kacsó, *Frühhallstattzeitliche Bronzefunde in Transsilvanien*, EphNapocensis 4, 1994, 5-15.
- Kacsó 2007 C. Kacsó, *Descoperiri de bronzuri din nordul Transilvaniei (I). Colecția Ferenc Floth*, SCM 2, Baia Mare, 2007.
- Lakó 1983 E. Lakó, *Repertoriul topografic al epocii bronzului și al Hallstattului timpuriu în județul Sălaj*, ActaMP 7, 1983, 69-100.
- Marinescu, Dănilă 1974 G. Marinescu, Șt. Dănilă, *Obiecte de bronz descoperite pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud*, File de Istorie 3, 1974, 65-88.
- Orosz 1906 E. Orosz, *Erdélyi bronzleletekről*, ArchÉrt 26, 1906, 368-375.
- Roska 1938 M. Roska, *Über die Herkunft der sog. Hakensicheln*, ESA 12, 1938, 153-166.
- Roska 1942 M. Roska, *Erdély régészeti repertórium. I. Óskor*, Kolozsvár, 1942.
- Rusu 1966 M. Rusu, *Depozitul de bronzuri de la Balșa*, Sargetia 4, 1966, 17-40.
- Soroceanu 1995 T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien*, PAS 10, Berlin, 1995.
- Soroceanu 2005 T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien, II. Beiträge zur Veröffentlichung und Deutung bronze- und älterhallstattzeitlicher Metallfunde in europäischem Zusammenhang*, BiblMuzBistrița Seria Historica 11, Bistrița, Cluj-Napoca, 2005.
- Soroceanu, Lakó 1995 T. Soroceanu, É. Lakó, *Der zweite Depotfund von Dragu, Kr. Sălaj. Zu den Tüllenbeildepotfunde in Rumänien*, în Soroceanu 1995, 187-195.
- Székely 1970 Z. Székely, *Depozitul de obiecte de bronz de la Miercurea-Ciuc*, SCIV 21, 1970, 473-479.
- Téglás 2005 Téglás István jegyzetei. *Régészeti feljegyzések I/1-2* (red. I. Bajusz), Kolozsvár, 2005.
- Дергачев 2010 B. A. Дергачев, *Топоры-кельты поздней бронзы Карпато-Подунавья. Выпуск 1 Одношковые кельты с арковидными фасками*, Chișinău, 2010

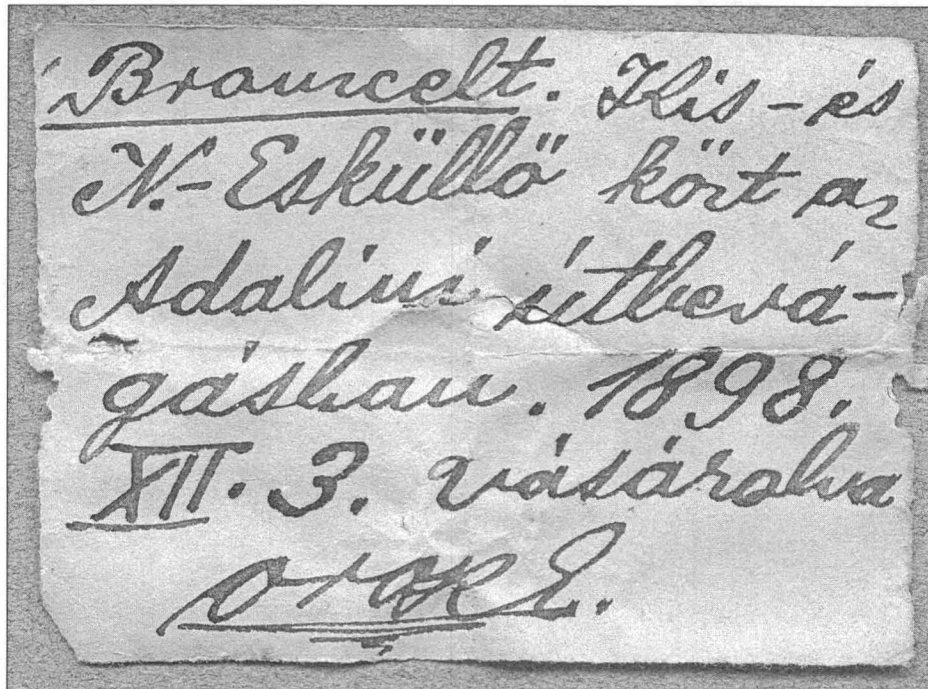

Fig. 3. Bucată de hârtie din gaura de înmănușare a celtului găsit între Așchileu Mic și Așchileu Mare cu înscrisul lui Endre Orosz (foto Muzeul Național Ungar – Budapesta).

Abb. 3. Papier in der Tülle des zwischen Așchileu Mic und Așchileu Mare entdeckten Tüllenbeiles mit der Handschrift von Endre Orosz (Foto Ungarisches National Museum – Budapest).

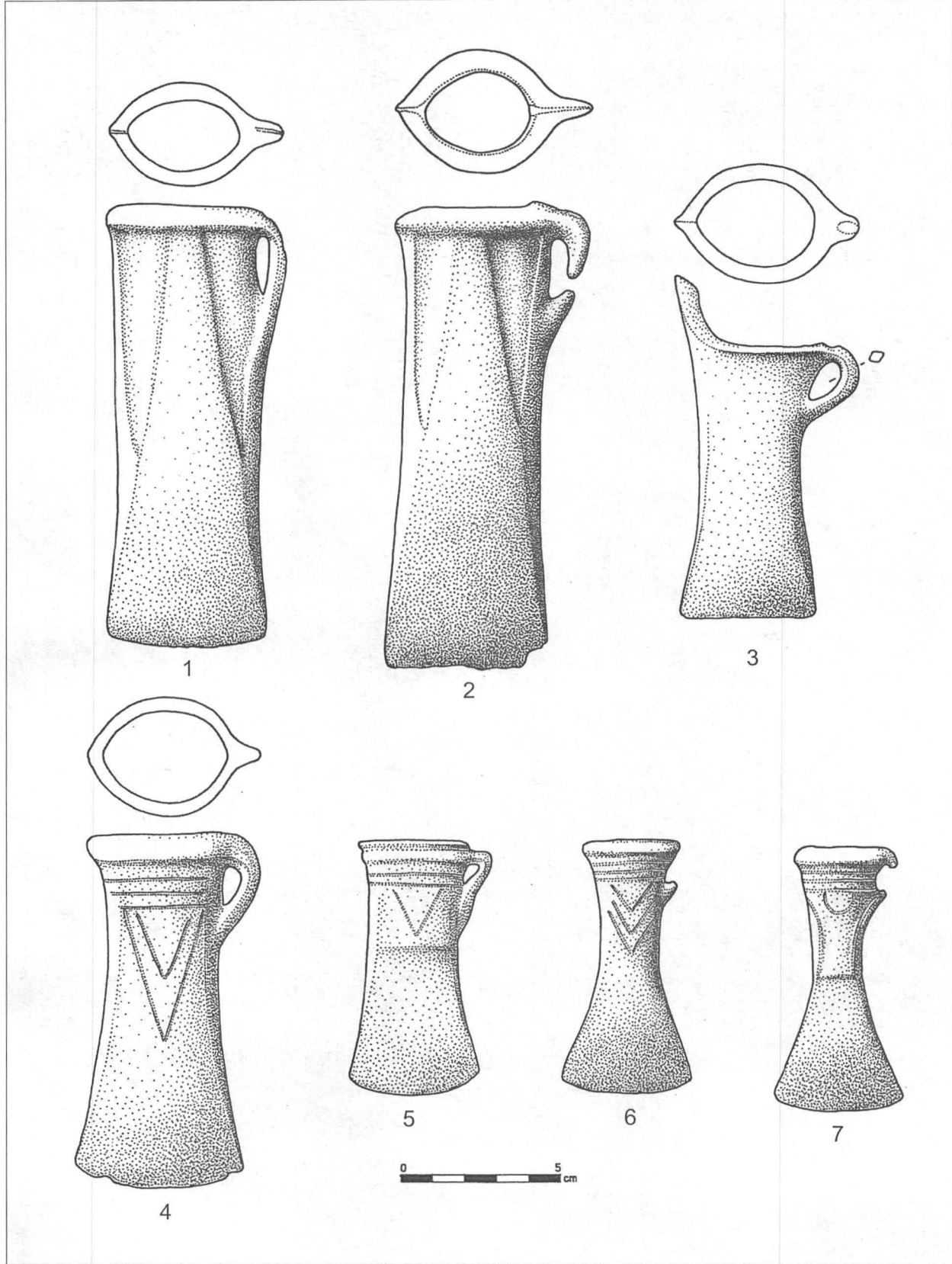

Fig. 1. Celturi din colecția Endre Orosz. 1-2. Așchileu Mare. 3. Jucu de Jos. 4. Cornești. 5. Gherla-împrejurimi. 6. Sic. 7. Între Așchileu Mic și Așchileu Mare.

Abb. 1. Tüllenbeile aus der Sammlung Endre Orosz. 1-2. Așchileu Mare. 3. Jucu de Jos. 4. Cornești. 5. Gherla-Umgebung. 6. Sic. 7. Zwischen Așchileu Mic und Așchileu Mare.

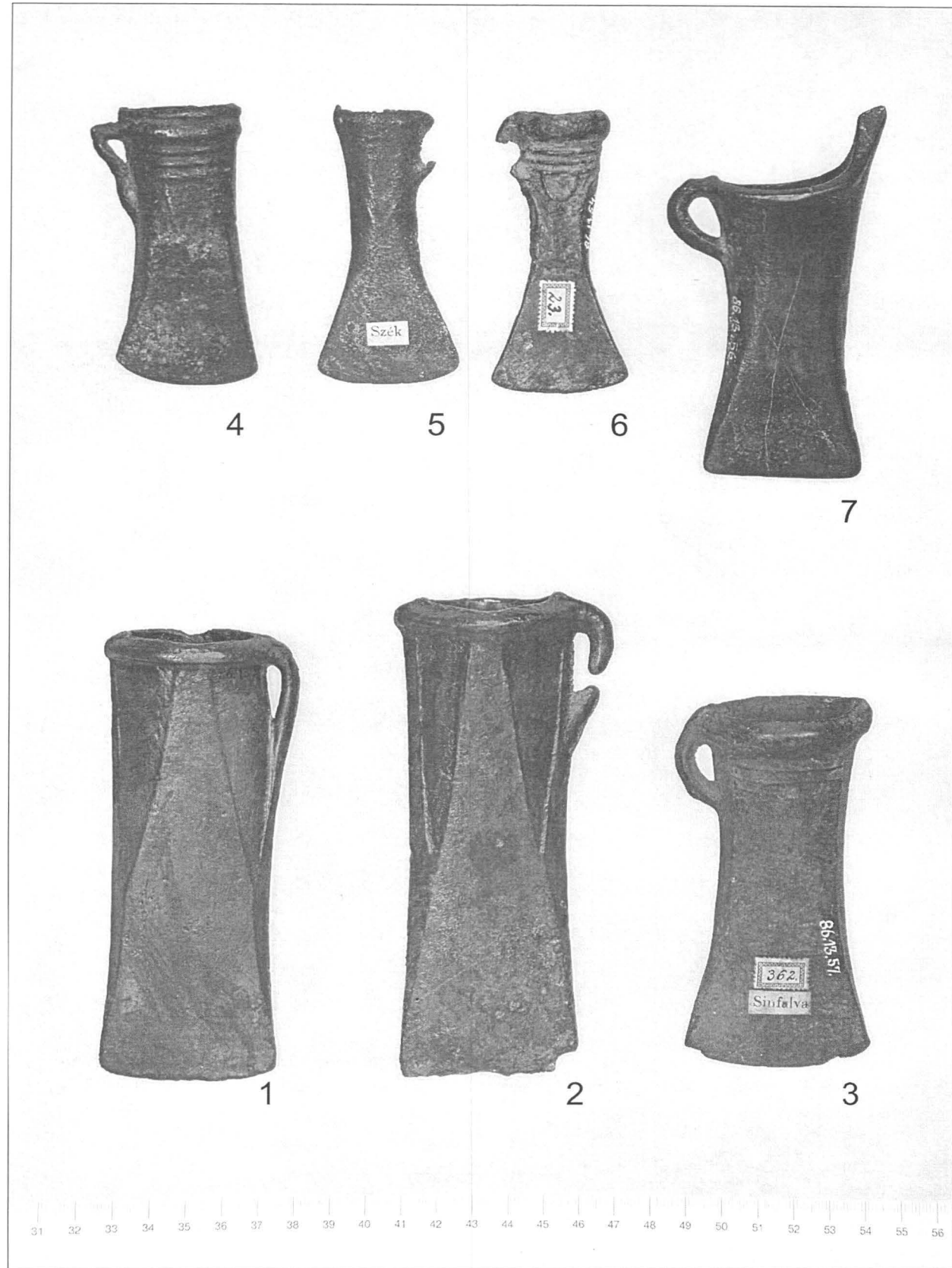

Fig. 2. Celturi din colecția Endre Orosz. 1-2. Așchileu Mare. 3. Cornești. 4. Gherla-împrejurimi. 5. Sic. 6. Între Așchileu Mic și Așchileu Mare. 7. Jucu de Jos (foto Muzeul Național Ungar – Budapesta).

Abb. 2. Tüllenbeile aus der Sammlung Endre Orosz. 1-2. Așchileu Mare. 3. Cornești. 4. Gherla-Umgebung. 5. Sic. 6. Zwischen Așchileu Mic und Așchileu Mare. 7. Jucu de Jos (Foto Ungarisches National Museum – Budapest).